

ИНТЕРВЈУ: ПРОФ. ДР СОФИЈА СТЕФАНОВИЋ, ШЕФ ПРВОГ СРПСКОГ ПРОЈЕКТА КОЈИ ЈЕ ДОБИО ГРАНТ ЕИС-а

Како смо преживели захваљујући мамама неолита

Н ову еру смо започели и надам се да ће нашим путем кренути остали наши научници без страха и преиспитивања „па како ћемо то ми из Србије“ пред најеминетније у Европи. И ево прилике и за младе научнике који су напустили Србију да се врате и стварно направе своје истраживачке групе у земљи, и добију с пројектима независно петогодишње финансирање Европског истраживачког савета (ЕИС). Ову прилику Србија не сме да испусти, било да је реч о домаћим научницима који су овде, или који ће се вратити из света – поручује у интервјуу „Дневнику“ проф. др Софија Стефановић, која је са својим тимом из Лабораторије за биоархеологију, при Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду, освојила грант ЕИС, којим је као пионир исписала нову страну српске науке.

Први пут у историји српске науке, Европски истраживачки савет (European Research Council) уврстио је један научни пројекат из наше земље међу најзврсније истраживачке подухвате у Европи, а њиме ће професорка Стефановић са својим тимом открити свету шта је учинило да дође до експлозије демографије у неолиту, односно да праисторијска мајка почне да у том периоду рађа више беба и тиме створи услове да цивилизација преживи. Ова научница је, иначе, дете Новог Сада и Сремских Карловаца, и каже да увек с поносом истиче да је завршила Карловачку гимназију, а у разговору за наш лист открива детаље пројекта и свога научног рада:

– Оно због чега смо добили подршку Европског истраживачког савета јесте иновативна идеја, која се бави сегментом кога нема до сада у историји науке, јер не постоје никакви директни докази о броју порођаја праисторијских жена. Овим пројектом ћемо успети да истражимо и то поље, и то на основу посебног егзактног метода који нам омогућава да на основу зуба жена, инкрементних линија у зубном цементу, од којих свака одговара једној години живота, утврдимо број њихових трудноћа.

Наиме, међу тим линијама наилази се на оне које су тамне, задебљане и минерализоване, а према клиничким студијама, оне указују на трудноћу. Њиховом анализом добићемо статистику порођаја код неолитских жена и тако утврдити зашто се људска популација у овом добу умногостручила. То ће за проучавање природног фертилитета бити историјски важно, јер ћемо успети да први пут сазнамо број деце које су жене имале, чиме су се храниле, да ли је исхрана у корелацији са фертилитетом, које последње број трудноћа оставља на скелет... Значи, отвориће се бројно поље истраживања, и то је можда кључно. Интересантно је да се до сада научници у Европи, али ни у целом свету, нису бавили мајкама, порођајима. То је некако била маргинализована тема. Ми смо је први понудили, а у Европи је препозната као важна, што је јако добро, јер се научници баве разним другим стварима, не сматрајући порођаје и мајчинство битним за развој цивилизације. А, то нарочито јесте и мора да се проучи.

● **Откуд то да сте се баш везали за ову тему и баш за неолит?**

– Зато што је то најбитнији период човекове ево-

луције. Данашња наука сматра да су људи до неолита, дакле до пре око 6000 – 7000 година п.н.е. били на демографском минимуму. Значи да су се једна провукли кроз демографске игле еволуције, а да је тек са неолитом дошло до прве демографске експанзије. Први пут су жене рађале више, и више деце је преживљавало, а та демографска експанзија је негде утемељила цивилизацију. Једноставно, нисте могли да спојите њен развој и опстанак са малом популацијом људи на земљи.

И зато смо се везали за тај период, јер је кључан за еволуцију, а опет, све то што наука зна није засновано на биолошким доказима, већ на повећању броја археолошких локалитета. Стога се ми у пројекту питамо, да ли заиста жене у неолиту имају више беба него оне пре њих - мезолитске и палеолитске маме. То ћемо тестирати, односно утврдићемо да ли је заиста дошло до такве промене, да је порастао број порођаја по једној неолитској жени. За сада свет не зна одговор. Будући да смо се заинтересовали за фертилитет, чим се појавила клиничка студија у Немачкој, која је показала да сваки порођај одговара једној линији у зубима, применили смо тај метод и добили подршку ЕИС.

● **Које маме неолита ће показивати колико су беба рађале, домаће или стране?**

– Праисторијске маме овог, нашег подручја. Користићемо скелетне остатке са ђердапских локалитета, све оно што су наше колеге 70-тих година ископалена, на пример, у Лепенском виру. Вердапска је једна од најзначајнијих скелетних серија у Европи, а реч је о 500 скелета људи који су живели у том узбудљивом периоду неолитске транзиције. У Португалији постоји још једна, али мања неолитска серија, па смо у Бриселу показали да је материјал, који имамо у Србији, довољно релевантан и обиман да се таква студија може урадити. Укључићемо, наравно, и друге неолитске локалитете у нашој земљи.

● **А Винча?**

– Она је, нажалост, нешто каснији период, али и са малим бројем од око 30 скелета који се чувају у Музеју Војводине, и то су само мушке индивидуе. Вредело би, иако је хронолошки млађи период од овог којим се бавимо, погледати и доба Винче, али, нажалост, не постоје скелети жена. Са колегама се договарам да радимо на Гомолави винчанској, али је то ван пројекта о коме причамо. Са стручњацима из Музеја Војводине би се радило на изловању ДНК винчанских скелета. Реч је о генетској студији, почећемо у јануару и надам се да ћемо имати резултате за годину дана. Наиме, са Универзитетом у Мајнцу радимо велики пројекат да се види порекло људи Балкана у неолиту, да ли су ту локално, или долазе из Анадолије и с Блиског истока, па сам колегама из Музеја Војводине предложила да се укључе истраживања скелета с некрополе Гомолава.

● **Хоћемо ли на основу Ваших истраживања доћи до сазнања шта је био замајац да преживи цивилизација у неолиту?**

– Надамо се да ћемо успети, јер ћемо на скелетима анализирати и чиме су се хранили, те да ли је исхрана била важан фактор за пораст хормона

рађања. Надам се да ћемо успети да нађемо кључ у корелацији исхране и рађања више деце, односно демографске експанзије. Уз биологију, анализираћемо и културу и услове порођаја, да ли је можда промена начина живота довела до повећане бриге о деци.

■ Владимир Буричић

Карловци су увек велика инспирација

● **Има ли научник своје омиљено место у Новом Саду, сем Музеја Војводине?**

– Много, али сам пре неколико недеља са сетом гледала како у Католичкој порти више не постоји она сјајна књижара у којој смо као карловачки ђаци набављали добре наслове. Сетила сам се, баш сад када је актуелан овај процес евалуације, једне књиге коју сам тамо купила и инспирисала ме јако да размишљам о еволуцији у неолиту и како ти докази које имамо нису довољно добри. Увек волим тај крај око Порте, Дунавски парк, а и кеј је лепо сређен и дивно је шетати се. А моје мисли, када и физички нисам присутна, иду у Карловце и сећају на све бивше наставнике. Такве средине су увек велика инспирација да преиспитујете научне погледе који су тренутно актуелни, а мислим да је на мене Карловачка гимназија извршила пресудан утицај.

